

LBRIS

We know
books

DONNA TARTT

STICLETELE

Traducere din limba engleză și note
JUSTINA BANDOL

LITERA
București

CUPRINS

PARTEA ÎNTÂI

Capitolul I. Băiat cu craniu.....	9
Capitolul II. Lecția de anatomie.....	79
Capitolul III. Park Avenue.....	103
Capitolul IV. Acadea cu morfină.....	171

PARTEA A DOUA

Capitolul V. Badr al-Dine.....	285
Capitolul VI. Vânt, nisip, stele.....	393

PARTEA A TREIA

Capitolul VII. Magazinul din spate.....	507
Capitolul VIII. Magazinul din spate (continuare).....	553

PARTEA A PATRA

Capitolul IX. Posibilitate, totul.....	585
Capitolul X. Idiotul.....	683

PARTEA A CINCEA

Capitolul XI. Canalul Domnilor.....	869
Capitolul XII. Locul de întâlnire.....	941

Mulțumiri.....	1039
----------------	------

PARTEA ÎNTÂI

„Absurdul nu eliberează, ci leagă.“

Albert Camus¹

¹ Citat după Albert Camus, *Mitul lui Sisif*, trad. de Irina Mavrodin, Editura pentru Literatură Universală, București, 1969, p. 70.

LBRIS

We know
books

CAPITOLUL I

BĂIAT CU CRANIU

Pe vremea când mă aflam încă în Amsterdam, am visat-o pe mama pentru prima oară după mulți ani. Stăteam închis în hotel de mai bine de o săptămână, temându-mă să sun pe cineva sau să ies; inima îmi pornea să se zbată nebunește, împotmolindu-se, până și la cele mai nevinovate zgomote: soneria liftului, zăngănitul căruciorului cu băuturi, chiar și clopotele bisericilor care băteau ora, Westertoren, de Krijtberg¹ – dangătul lor atins de o aripă întunecată, un presentiment fatidic, ca în basme, încrustat în arabescurile metalului. Ziua ședeam la picioarele patului, străduindu-mă să deslușesc ceva din știrile de la televizor (fără vreo șansă, căci nu știam boabă de olandeză), și, când renunțam, mă așezam lângă fereastră, privind țintă canalul, cu pardesiul din păr de cămilă îmbrăcat peste celelalte haine – căci părăsisem New Yorkul în grabă, și lucrurile pe care le luasem cu mine nu erau suficient de călduroase, nici măcar înăuntru.

¹ Westertoren este unicul turn al bisericii protestante neorenascentiste Westerkerk din Amsterdam, inaugurată în 1631 și amplasată pe canalul Prinsengracht (cel mai lung dintre cele patru canale principale, semicirculare, concentrice, care înconjoară orașul vechi).

De Krijtberg este o biserică romano-catolică impunătoare, în stil neogotic, cu două turnuri ascuțite vizibile de departe. Clădirea actuală a fost inaugurată în 1883 și este amplasată lângă canalul Singel, cel mai scurt dintre vechile canale ale orașului.

Afară, orașul zumzăia vesel. Era Crăciunul, și, noaptea, luminile clipeau pe podurile de pe canal; *dames en heren*¹ cu obraji roșii, cu eșarfele fluturând în vântul înghețat, huruiau pe caldarâm cu brazi legați la spatele bicicletelor. După-amiaza, o trupă de amatori cânta colinde de Crăciun, care pluteau, subțirate și fragile, în aerul iernii.

Tăvi de mic dejun în neorânduială; țigări prea multe; votcă încropită de la duty free. În zilele acelea neliniștite, zăvorâte, am ajuns să-mi cunosc fiecare colțișor al camerei așa cum un prizonier sfârșește prin a-și ști pe de rost celula. Era prima dată când mă aflam în Amsterdam; nu văzusem mai nimic din oraș, și totuși camera însăși, cu frumusețea ei aspră, străbătută de curenți, decolorată de soare, îmi stârnea intens sentimentul Europei de Nord, era un model în miniatură al Olandei: pereți albi, spoți cu var, corectitudine protestantă, amestecate în același timp cu splendoarea nuanțelor somptuoase ale vopselelor aduse pe vase negustorești din Orient. Petreceam exagerat de mult timp examinând o pereche minusculă de tablouri în ulei, în rame aurite, atârnate deasupra comodei: țărani care patinau pe un lac înghețat în apropierea unei biserici și o bărcuță cu pânze luptându-se cu valurile agitate ale mării iarna²: copii decorative, fără nimic special, cu toate că eu le studiam ca și cum aș fi putut găsi în ele, încriptat, vreun secret care să învie înaintea mea pânzele vechilor maestri flamanzi. Afară, lapovița bătea ușor în pervazul ferestrelor și clipea pe suprafața canalului; și, deși draperiile de brocart cădeau în falduri bogate, iar covorul era moale, lumina iernii aducea cu ea ceva din atmosfera înfrigurată

¹ „Doamne și domni“ (în limba olandeză în original).

² Tablouri din epocă de aur a picturii flamande: *Peisaj de iarnă cu patinatori și capcană pentru păsări* (1565) de Pieter Bruegel cel Bătrân și, respectiv, *Furtună pe Marea Galileii* (1633) de Rembrandt.

a lui 1943¹: privațiuni, austeritate, ceai slab cu zahăr, mers la culcare pe stomacul gol.

În fiecare dimineață devreme, când încă nu se luminase de ziuă, înainte să apară angajații din schimbul de zi și holul de la intrare să înceapă să se umple de oameni, coboram la parter după ziare. Receptionerii se mișcau vorbind în șoaptă, cu pași ușori, trecând cu privirea peste mine aproape ca și cum nu m-ar fi văzut – americanul din camera 27, care nu ieșea niciodată în timpul zilei; iar eu încercam să mă conving că șeful schimbului de noapte (costum închis la culoare, tunsoare periută, ochelari cu ramă de os) ar fi fost în stare de oricând să prevină neplăcerile sau să evite un scandal.

Herald Tribune nu conținea nici o știre despre mine, dar povestea împânzea toate ziarele olandeze, în titluri cu majuscule groase, de-o șchioapă, străine mie, ispitindu-mă, chinuitor, de sub ochii mei, dar de dincolo de puterea mea de înțelegere. *Onopgeloste moord. Onbekende*. Urcam înapoi, mă întorceam în pat (complet îmbrăcat, căci camera era prea rece) și întindeam ziarele pe cuvertură: fotografiile cu mașini de poliție, panglica galbenă încercuind locul, nici măcar titlurile de sub poze nu le puteam descifra, și, deși nu păreau să conțină numele meu, era imposibil de știut dacă includeau vreo descriere a mea sau dacă ascundeau de fapt informații.

Camera. Caloriferul. *Een Amerikaan met een strafblad*. Apa verde măslinie a canalului.

Pentru că mi-era frig și eram bolnav, și în cea mai mare parte a timpului nu știam ce să fac (uitasem să-mi iau o carte, ca și hainele călduroase), stăteam în pat mai toată ziua. Noaptea părea să coboare la mijlocul după-amiezii. Deseori, printre foșnetele ziarelor împrăstiate, oscilam între somn și trezie, și visele îmi erau, majoritatea, mânjite de

¹ Timp de câteva luni, din mai până în septembrie 1943, Gestapoul nazist a deportat ultimii supraviețuitori ai ghetoului din Amsterdam.

aceeași neliniște tulbure care mi se prelingea pe nesimțite în orele de veghe: procese la tribunal, valize deschizându-se brusc pe pista de aterizare, din care hainele îmi răbufneau în toate părțile, și nesfârșite coridoare de aeroport unde alergam să prind un avion la care știam că oricum nu voi ajunge niciodată.

Din cauza febrei aveam o mulțime de vise ciudate și extrem de vii, momente când, scăldat în sudoare, dădeam bezmetic din mâini și din picioare, neștiind dacă e zi sau noapte, dar în ultima și cea mai rea dintre aceste nopți am visat-o pe mama: un vis scurt și misterios, care mi s-a părut mai degrabă o viziune. Mă aflu în magazinul lui Hobie – sau, mai precis, într-un spațiu oniric, vag sinistru, amenajat ca o versiune sumară a magazinului –, și ea a apărut deodată în spatele meu – i-am văzut reflexia într-o oglindă. Am încremenit de fericire; era ea, până în cel mai mic detaliu, cu toți pistruii la locul lor, îmi zâmbea, mai frumoasă și totuși nu îmbătrânită, cu părul negru și colțul gurii ridicat ușor, într-o umbră de surâs ciudată, nu un vis, ci o prezență care umplea întreaga cameră, o forță în sine, o alteritate vie. Și, oricât de mult îmi doream, știam că nu mă pot întoarce, că, dacă aș fi privit-o direct în față, aș fi violat legile universului ei, dar și pe ale mele; venise la mine în singurul fel în care putea, și ochii ni s-au întâlnit în geamul oglinzii pentru o clipă lungă, neclintită; dar, chiar când părea gata să spună ceva – cu un amestec, s-ar fi zis, de amuzament, afecțiune și exasperare –, între noi s-a rostogolit un rotocol de aburi și m-am trezit.

2

Lucrurile ar fi mers altfel dacă mama ar fi trăit. Așa, a murit când eu eram copil; și, deși tot ceea ce mi s-a întâmplat de atunci încoace este exclusiv vina mea, de când am pierdut-o am încetat să mai disting vreun reper,

vreo călăuză spre o destinație mai fericită, spre o viață mai puțin singuratică sau mai prietenoasă.

Moartea ei – linia despărțitoare: înainte și după. Și, deși e deprimant să recunosc asta după atâția ani, încă n-am întâlnit pe nimeni care să mă facă să mă simt iubit așa cum o făcea ea. Totul prindea viață în preajma ei: mama radia o lumină fermecată, ca de teatru, încât a vedea lucrurile prin ochii ei însemna a le vedea în culori mai vii decât în mod normal. Îmi amintesc cum, cu câteva săptămâni înainte să moară, am luat o cină târzie cu ea într-un restaurant italian din Village¹ și cum ea m-a apucat de mână, emoționată de farmecul neașteptat, aproape dureros, al unui tort aniversar cu lumânări aprinse care era adus din bucătărie de un mic alai, deplasând un cerc slab și tremurător de lumină pe tavanul întunecat; apoi tortul așezat pe masă ca o văpaie în mijlocul familiei, transfigurând chipul unei doamne în vârstă, zâmbete peste tot în jur, chelnerii care se îndepărtau cu mâinile la spate – o aniversare comună, cum poți întâlni în orice restaurant ieftin din centru, și sunt sigur că n-aș fi ținut-o minte dacă mama n-ar fi murit la scurt timp după aceea. Dar așa, după moartea ei, m-am gândit de nenumărate ori la seara de atunci și cred într-adevăr că am să mă gândesc toată viața: cercul familiei luminat de flacăra lumânărilor, tablou vibrant al fericirii cotidiene, ordinare, care a dispărut din viața mea odată cu ea.

Era, pe deasupra, frumoasă. Lucrul ăsta aproape că nu contează; dar era. Pe vremea când abia venise la New York din Kansas, a lucrat cu jumătate de normă ca fotomodel, deși se simțea prea stânjenită în fața camerei ca să fie cu adevărat bună pentru meseria asta; calitățile ei nu se regăseau pe peliculă.

¹ Greenwich Village, cartier în sudul Manhattanului, fost centru al vieții boeme a New Yorkului și al culturii beat (în anii 1960). Este și azi un loc pitoresc, turistic, cu numeroase localuri intime.

Și totuși era pe deplin ea însăși: o raritate. Nu-mi amintesc să fi văzut vreodată pe cineva care să-i semene cu adevărat. Avea păr negru, o piele albă care vara făcea pistrui, ochi albaștri ca peruzeaua plini de lumină, iar linia oblică a pomeților era un amestec atât de excentric de descendență amerindiană și „amurg celtic”¹, încât unii o credeau islandeză. De fapt, era pe jumătate irlandeză, pe jumătate cherokee, provenea dintr-un oraș din Kansas de lângă granița cu Oklahoma; și îi plăcea să mă facă să râd numindu-se Okie², cu toate că era ostentativă, îndrăzneată și elegantă ca un cal de curse. Din păcate, caracterul acesta exotic îi iese la iveală puțin prea sever și neînduplecat în fotografii – pistrui acoperiți de machiaj, păr strâns în coadă de cal joasă, la ceafă, ca al nobililor din *Povestea lui Genji*³ –, în timp ce nu i se vede mai deloc căldura, vâna aceea voioasă, imprezibilă a firii ei, pe care o iubeam cel mai mult. După senzația de imobilitate pe care o dă în fotografii, e limpede cât de puțin se încredea în aparatul foto; pare a sta la pândă, ca o sălbăticiune care se încordează să se apere. Dar în viață nu era așa. Se mișca mereu cu o iuțeală uimitoare, cu gesturi bruște și ușoare, poposind întotdeauna pe marginea scaunului, ca o pasăre lungă și elegantă a bălților, gata să tresară și să-și ia zborul. Îmi plăceau la nebunie parfumul de santal pe care

¹ Denumire a unui curent de renaștere celtică din comunitățile irlandeze de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, inclusiv din SUA. Își ia numele de la culegerea de versuri *Celtic Twilight* („Amurg celtic”) a poetului irlandez William Butler Yeats (1865–1939).

² Nume dat, deseori cu dispreț, emigranților săraci (și mai neciopliți) sosiți din Oklahoma (și alte state din sud-vestul SUA afectate de secetă) în California în anii '30. Termenul a fost popularizat de romanul lui John Steinbeck *Fructele mâniei*.

³ Roman japonez de la începutul secolului al XI-lea, scris (cel puțin în parte) de Murasaki Shikibu și considerat unul dintre primele romane din istoria literaturii universale. Descrie viața aristocraților japonezi din perioada Heian (794–1185), vestită pentru rafinamentul său neegalat în arte și maniere.

îl folosea, aspru și surprinzător, și foșnetul fustei apretate când se apleca să mă sărute pe frunte. Iar auzindu-i râsul, îți venea să lași baltă orice-ai fi făcut și să te iei după ea pe stradă. Oriunde mergeam, bărbații o priveau cu coada ochiului, cu o expresie care uneori mă deranja.

Moartea ei a fost vina mea. Ceilalți s-au grăbit întotdeauna puțin prea tare să mă asigure că nu e așa; și da, desigur, „era doar un copil”, „cine și-ar fi putut închipui”, „un accident cumplit”, „ghinion”, „i se putea întâmpla oricui” – perfect adevărat, atâta că eu nu cred o iotă din toate astea.

S-a întâmplat la New York, pe 10 aprilie, cu paisprezece ani în urmă. (Până și mâna refuză să înregistreze data aceasta; a trebuit să mă forțez s-o scriu, să mișc pur și simplu pixul pe hârtie. Înainte era și ea o zi ca toate celelalte, dar acum îmi sare în ochi din calendar ca floarea unui cui ruginit.)

Dacă lucrurile ar fi mers după cum plănuiserăm, ziua n-ar fi făcut decât să se stingă în cerul serii, anonimă, înghițită fără urmă împreună cu tot restul clasei mele a opta. Ce mi-aș mai aminti acum din ea? Nimic sau aproape nimic. Dar așa, textura dimineții aceleia mi-e mai vie în minte decât clipa prezentă, cu atmosfera ei umidă, grea de apă. Noaptea plouase, bătuse o furtună grozavă, mai multe magazine fuseseră inundate, și vreo două stații de metrou se închiseseră; noi doi stăteam pe covorul de la intrarea în bloc, care ne plescăia sub picioare, în timp ce Goldie, portarul preferat al mamei, nebun după ea, mergea cu spatele pe Fifty-Seventh, cu brațul în sus, fluierând după un taxi. Mașinile șuierau pe lângă noi, improșcând o perdea de apă murdară; norii tumefiați de ploaie se rostogoleau deasupra blocurilor-turn, duși de curenți și descoperind din când în când petice de cer senin, în timp ce jos, pe stradă, sub stratul de smog, vântul adia jilav și blând a primăvară.

– Ah, e ocupat, doamna mea! strigă Goldie peste vacarmul străzii, dându-se la o parte din drum pentru ca

taxiul să poată da colțul, stropind în jur și stingându-și luminița verde.

Era cel mai mărunț dintre portari: palid, slăbănog, plin de viață, cu pielea deschisă la culoare, portorică și fost boxer la categoria pană. Deși fața i se buhăise de alcool (uneori își făcea apariția în schimbul de noapte mirosind a whisky), era încă vânos, muscular și iute. Făcea întruna glume, ieșea mereu la o pauză de țigară în colțul străzii, când era frig se muta de pe un picior pe altul și sufla în mâinile albe înmănușate, spunând bancuri în spaniolă și laudându-i pe ceilalți portari.

- Vă grăbiți tare în dimineața asta? o întrebă pe mama.

Pe insigna lui scria BURT D., dar toată lumea îi spunea Goldie din cauza dintelui de aur și pentru că numele lui de familie, de Oro, însemna în spaniolă „aur“¹.

- Nu-i nici o problemă, avem timp destul.

Dar mama arăta istovită, și mâinile îi tremurau când își legă încă o dată eșarfa de la gât, care zvâcnea și flutura în vânt.

Goldie trebuie să fi observat și el, pentru că (sprijinit evaziv de ghiveciul uriaș din fața blocului, uitându-se oriunde, numai nu la ea) îi aruncă o privire vag deza-probatoare.

- Nu mergeți cu metrourl? mi se adresă.

- Avem mai multe drumuri de făcut, răspunse mama fără prea multă convingere, văzând că nu știam ce să spun.

De regulă nu dădeam prea mare atenție felului cum se îmbrăca, dar ținuta ei din dimineața aceea (balonzaid alb, eșarfă roz translucidă, pantofi alb-negri cu șireturi) mi s-a întipărit atât de adânc în memorie, încât acum mi-e greu s-o mai văd altfel.

Avem treisprezece ani. Îmi displace profund să-mi amintesc cât de stingheriți ne simțeam unul în prezența celuilalt în dimineața aceea, atât de țepeni, încât până și

¹ Goldie vine de la cuvântul englezesc *gold*, care înseamnă „aur“.

portarul își dăduse seama; în oricare altă zi, eu și mama am fi stat de vorbă prietenește, dar atunci nu aveam prea multe să ne spunem, pentru că eu tocmai fusesem eliminat din școală. Mama primise un apel la serviciu cu o zi înainte; venise acasă tăcută și furioasă; și cel mai groaznic era că nici măcar nu știam de ce fusesem eliminat, deși bănuiam cam în proporție de șaptezeci și cinci la sută că, pe drumul de la biroul său până la cancelarie, domnul Beeman își aruncase ochii pe fereastra de la etajul unu, de pe palier, exact la momentul nepotrivit, și mă văzuse fumând în incinta școlii. (Sau, mai degrabă, mă văzuse stând pe lângă Tom Cable în timp ce el fuma, ceea ce în școala noastră însemna cam același lucru.) Mama ura fumatul. Părinții ei, despre care îmi plăcea enorm s-o aud povestind și care muriseră în mod cu totul nedrept înainte ca eu să apuc să-i cunosc, fuseseră antrenori de cai, călătoriseră peste tot prin Vest și își câștigaseră existența crescând cai Morgan¹: oameni afabili, sociabili, care inventau singuri cocktailuri, jucau canastă, mergeau la Kentucky Derby² în fiecare an și țineau țigările în cutii de argint peste tot prin casă. Apoi, într-o zi, întorcându-se din grajd, bunica se îndoise de mijloc și începuse să scuipe sânge; și toată adolescența mamei, pe veranda din fața casei stătuseră în permanență tancuri cu oxigen, iar în dormitor jaluzelele rămăseseră trase până jos.

Dar, așa cum mă temeam, și nu fără motiv, țigara lui Tom nu era decât vârful aisbergului. Aveam de ceva vreme probleme la școală. Totul începuse - mai exact, bulgărele pornise să se rostogolească la vale - cu câteva luni înainte, atunci când tata fugise de acasă și ne lăsase baltă; mie și mamei nu ne plăcuse niciodată prea mult de el, ne simțeam în general mult mai bine în absența lui, dar alții păruseră șocați și tulburați profund de bruscheța

¹ Prima rasă de cai creată în SUA.

² Una dintre cele mai importante curse de cai din SUA, organizată anual, fără întrerupere, din 1875.

cu care ne abandonase (fără bani, fără pensie alimentară, fără vreo adresă de post restant), iar profesorii de la școala mea din Upper West Side¹ îmi plânseseră atâta de milă, fuseseră atât de nerăbdători să-și manifeste înțelegerea și sprijinul, încât îmi acordaseră – mie, elev cu bursă – tot felul de permisiuni speciale, amânări, ba chiar, în mod repetat, a doua și a treia șansă, ajutându-mă, în decurs de câteva luni, să-mi sap o groapă foarte adâncă, în care căzusem apoi cu brio.

Așa încât noi doi, eu și mama, fuseserăm chemați la o „consfătuire“ la școală. Programarea era abia la unsprezece și jumătate, dar, pentru că mama fusese oricum silită să-și ia o dimineață liberă, ieșiserăm din casă, cu gând să ne îndreptăm către West Side² devreme – ca să luăm micul dejun (însoțit, cel mai probabil, de o discuție serioasă) și pentru ca mama să cumpere un cadou de ziua ei unei kolege de serviciu. Stătuse trează până la două și jumătate în noaptea dinainte, cu chipul încordat în haloul de lumină al calculatorului, scriind e-mailuri și încercând să rezolve cât mai multe din treburile dimineții în care nu avea să fie la serviciu.

– Nu știu dumneavoastră, îi spunea Goldie destul de vehement, dar eu m-am săturat de primăvara și de umezeala asta. Ploaie întruna...

Se scutură de un fior, își strânse gulerul cu o strâmbătură și aruncă o privire către cer.

– Cred că în după-amiaza asta ar trebui să se însenineze, spuse mama.

– Da, știu, dar eu abia aștept vara. Goldie își frecă mâinile. Vara, lumea pleacă din oraș, nu-i place, se plânge de

¹ Cartier rezidențial scump din partea centrală a Manhattanului, la vest de Central Park, considerat în mod tradițional unul din focarele vieții intelectuale și artistice a orașului.

² Jumătatea de vest a Manhattanului. Include, evident, cartierul Upper West Side. După cum reiese din roman, eroul și mama locuiau în Upper East Side, pe partea de est a Manhattanului, deci aveau de traversat insula de la est la vest.

căldură, însă eu... Eu sunt pasăre tropicală. Cu cât mai cald, cu atât mai bine. Ah, de-ar veni odată! Se dădu înapoi pe călcâie, bătând din palme. Și... să vă spun eu ce-mi place cel mai mult, cum se liniștește totul aici în iulie... Blocul se golește, parcă adoarme, toată lumea o șterge, înțelegeți? Goldie pocni din degete, în timp ce un taxi trecea în viteză pe lângă el. *Ăla e concediul meu.*

– Dar nu ți-e prea cald afară?

Tatăl meu, distant din fire, nu putea să suporte chestia asta la mama – faptul că avea tendința să intre în vorbă cu chelnerițe, cu portari, cu recepționerii răgușiți de la curățatoriile de cartier.

– Iarna poți cel puțin să-ți mai pui o haină...

– Știți ce, ați lucrat cumva vreodată pe post de ușier? Vă spun eu că se face un frig al dracului. Nici nu mai contează câte haine și căciuli îți pui. Dacă stai afară în ianuarie, februarie, când bate vântul dinspre râu... Brrr!

Nervos, rozându-mi unghia degetului mare, mă holbam la taxiurile care treceau rapid pe lângă brațul ridicat al lui Goldie. Știam că, până la întâlnirea de la unsprezece și jumătate, așteptarea avea să fie chinuitoare; nu-mi rămânea decât să stau liniștit și să nu mă apuc să emit întrebări incriminatorii. Habar n-aveam cu ce voiau să ne împoaște pe mine și pe mama odată ce ajungeam în biroul directorului; însuși cuvântul „consfătuire“ sugera o convocare a autorităților, acuzații și puneri la zid, poate chiar exmatricularea. Dacă îmi pierdeam bursa ar fi fost o catastrofă; din ziua când plecase tata eram lefteri; abia dacă aveam bani de chirie. Mai presus de toate mă temeam groaznic ca domnul Beeman să nu fi aflat cumva că eu și Tom Cable spărseserăm câteva case de vacanță nelocuite pe vremea când stătusem cu el în The Hamptons¹. Spun

¹ Grup de mici stațiuni turistice formate în principal din case particulare de vacanță, pe Long Island (insula care pornește din New York și avansează în Oceanul Atlantic). Este una dintre cele mai scumpe zone rezidențiale din SUA.

„spărseserăm“ deși nu forțaserăm nici un lacăt și nu făcuserăm nici o stricăciune (mama lui Tom era agent imobiliar, și noi intraserăm cu cheile de rezervă șterpelite de pe rastelul din biroul ei). Ne vârhăserăm nasurile mai mult prin dulapuri și scotociserăm nișel prin sertare, dar mai și șterpeliserăm câte ceva: bere din frigider, niște jocuri Xbox și un DVD (Jet Li, *Dresat pentru a ucide*) și bani, nouăzeci și doi de dolari în total: câteva bancnote mototolite de cinci și de zece dintr-un borcan de bucătărie, teancuri de mărunțiș din spălătorii.

De fiecare dată când mă gândeam la asta simțeam că mi se face rău. Trecuseră luni de atunci, dar, deși încercam să mă conving că domnul Beeman n-ar fi avut de unde să știe că intraserăm în casele alea – cum ar fi putut? –, imaginația îmi zbură bezmetică, stârmită de panică. Hotărâsem să nu-l trădez pe Tom (chiar dacă nu eram chiar atât de sigur că el nu mă spusese), dar asta mă punea într-o situație dificilă. Cum de putusem să fiu atât de idiot? A intra pe furiș într-o casă era o infracțiune; oamenii ajungeau la închisoare pentru asta. În noaptea dinainte stătusem treaz ore întregi, pendulând între extreme, torturat de gânduri și privind cum ploaia plesnește geamurile spasmodic, cu degete noduroase, întrebându-mă ce aveam să spun dacă aș fi avut de înfruntat adevărul. Dar cum puteam să mă apăr când nici măcar nu-mi dădeam seama ce știau ei?

Goldie scoase un oftat greu și veni cu spatele până la mama.

– Incredibil! spuse el, scrutând încă strada cu un ochi obosit. În SoHo¹ e inundație, ați auzit, nu? Iar Carlos zicea că pe lângă sediul ONU au închis mai multe străzi.

M-am uitat posomorât la șuvoiul de muncitori care cobora din autobuzul de navetă, lipsit de bucurie ca un roi de viespi. Poate am fi avut mai mult noroc dacă mergeam o stradă sau două mai încolo, spre vest, însă eu și mama îl cunoșteam suficient de bine pe Goldie ca să știm că

¹ Zonă rezidențială din partea de sud a Manhattanului.

s-ar fi simțit ofensat dacă ne-am fi descurcat singuri. Dar tocmai atunci – atât de neașteptat, încât am sărit cu toții ca arși –, un taxi se năpusti lângă bordură, azvârlind în aer un evantai de apă cu iz de canal.

– Aveți grijă! exclamă Goldie, făcând un salt într-o parte, în timp ce taxiul se oprea în nas, dar apoi observă că mama nu avea umbrelă: Stați puțin! spuse, dând să se repeadă în holul de la intrare, către colecția de umbrele pierdute și uitate pe care o păstra într-o cutie de alamă de lângă șemineu și o redistribuia în zilele ploioase.

– Nu! îi strigă mama, scotocind prin geantă după minuscula ei umbrelă pliabilă, dungată ca o acadea. Nu-ți face griji, Goldie, am tot ce-mi trebuie...

Goldie făcu un salt înapoi la bordură și închise ușa taxiului după ea. Apoi se aplecă și ciocăni în geam:

– Vă doresc o zi superbă!

3

Îmi place să cred că sunt o persoană sensibilă (așa cum bănuiesc că ne place tuturor), astfel că, în timp ce aștern toate astea pe hârtie, mă simt întru câtva tentat să schițez o umbră furișându-se asupra noastră. Dar, în realitate, eram surd și orb la viitor; singura mea grijă, covârșitoare, era ședința de la școală. Îl sunasem pe Tom să-i spun că fusesem eliminat (în șoaptă, la telefonul fix, pentru că mama îmi luase mobilul), însă el nu păruse tocmai surprins.

– Uite ce-i, mă întrerupsese, nu fi fraier, Theo, nimeni n-are habar, iar tu ține-ți fleanca! Și, înainte să apuc să mai scot o vorbă, adăugase: Trebuie să-nchid, și pusese receptorul în furcă.

Am încercat să cobor puțin geamul taxiului, să intre aer; degeaba. Înăuntru mirosea ca și cum cineva ar fi schimbat niște scutece murdare pe bancheta din spate sau chiar s-ar fi cufurit acolo și ar fi încercat pe urmă să

mascheze cu un odorizant cu aromă de cocos care mirosea a loțiune de protecție solară. Bancheta era soioasă și lipită cu scotch, arcurile se rablagiseră de tot. De fiecare dată când treceam peste vreun hop îmi clănțăneau dinții, exact cum se întâmpla și cu tinichelele religioase atârinate de oglinda retrovizoare a șoferului: câteva medalioane, un iatagan în miniatură care țopăia de un lănișor de plastic și un guru bărbos, înfășurat în turban și cu palma ridicată a binecuvântare, care ne țintuia pe mine și pe mama cu ochi sfredelitori.

De-o parte și de alta a lui Park Avenue, șiruri de lalele dădeau onorul. Distingeam în surdină, în timp ce mașina gonea, muzica de Bollywood, dată încet, până la un soi de tânguire aproape subliminală, rotindu-se și scânteind hipnotic. Copacii abia dădeau primele frunze. Băieții de livrări de la D'Agostino și Gristedes¹ împingeau cărucioare încărcate cu produse alimentare; angajate la birouri, cocoțate pe tocure, cu o expresie hărțuită, se precipitau pe trotuare, trăgând după ele copii de grădiniță fără chef; un lucrător în uniformă mătura mizeria din rigolă într-un fărâș cu coadă lungă; avocați și agenți de bursă priveau cerul cu palmele despreunate, încruntând din sprâncene. În timp ce mașina ne sălta mai departe pe bulevard (mama arăta jalnic, apucase strâns rezemătoarea ca să se țină), eu priveam lung pe fereastră la fețele dispeptice și prozaice ale trecătorilor (indivizi în balonzaide, cu expresii îngrijorate, fremătând în mulțimi mohorâte la semafoare, sau oameni care își beau cafeaua din pahare de carton, vorbind la telefon, privind cu coada ochiului dintr-o parte într-alta) și încercam din răspuț să nu mă gândesc la toate variantele neplăcute care ar fi putut să mă aștepte, unele incluzând tribunalul pentru minori sau închisoarea.

Taxiul coti subit și brutal pe Eighty-Sixth Street. Mama căzu peste mine și mă apucă de braț; am simțit-o jilavă și palidă ca un pește de baltă.

¹ Lanțuri de supermarketuri din New York.

– Ți-e rău? am întrebat-o, uitând pentru o clipă de propriile necazuri.

Avea o expresie fixă, plină de suferință, pe care o știam prea bine: buzele i se subțiaseră, fruntea îi lucea, iar ochii priveau enormi și sticloși.

Dădu să spună ceva, dar apoi își duse mâna la gură tocmai când mașina oprea brusc la semafor, smucindu-ne în față și trântindu-ne apoi îndărăt de speteaza banchetei.

– Mai rabdă puțin! i-am spus și apoi m-am aplecat și am ciocănit în paravanul de plexiglas soios.

Șoferul (un sikh¹ cu turban) tresări surprins.

– Auziți? i-am spus prin plasă². E bine, lăsați-ne aici!

Indianul – reflexia lui din oglinda împopoțonată – mă privi lung.

– Vreți să oprim aici.

– Da, vă rog frumos.

– Dar ați dat alt adresă.

– Știu, dar aici e bine, am spus, aruncând o privire spre mama.

Părea cu totul ofilită. Rimelul i se întinsese, și băjbăia prin geantă după portofel.

– Doamna simte bine? întrebă șoferul cu glas neîncrezător.

– Da, da, e bine. Trebuie doar să coborâm, mulțumim.

Cu mâini tremurătoare, mama scoase un ghemotoc de bancnote umede de un dolar și le întinse prin deschizătura din sârmă. Indianul își strecură și el mâna și le primi în palmă (resemnat, întorcând privirea). Am coborât, ținând ușa pentru mama.

Ea se împletici puțin când păși pe bordură. Am prins-o de braț.

¹ Adept al sikhismului, religie hinduistă reformată, mono-teistă, influențată de islam. Este răspândită în special în provincia Punjab din India.

² Majoritatea taxiurilor din New York sunt obligate să separe partea din față a mașinii de bancheta din spate printr-un paravan de plastic antiglonț (dotat eventual cu o rețea de sârmă).

- Ești bine? am întrebat-o timid în timp ce taxiul o lua din loc.

Eram în jumătatea de nord a lui Fifth Avenue, pe lângă vilele care dau spre parc.

Ea trase adânc aer în piept, apoi se șterse pe frunte și mă strânse de braț.

- Pfi! spuse, făcându-și vânt cu palma.

Fruntea îi strălucea, și ochii îi păreau încă ușor buimăciți; avea înfățișarea ușor șifonată a unei păsări marine abătute din drum de curenți.

- Scuză-mă, m-a apucat tremuriciul. Slavă Domnului că am ieșit din taxiul ăla! Mi-e bine, am doar nevoie să respir puțin aer.

Șuvoiul de oameni se scurgea neconținut la colțul acesta vântos de stradă: eleve în uniforme, râzând și ocolindu-ne din fugă; bone care împingeau landouri sofisticate, cu câte doi sau trei copii. Un tată agasat, cu o față avocățescă, trecu pe lângă noi în grabă, trăgându-și fiul de încheietură.

- Nu, Braden, l-am auzit spunându-i băiețelului care tropăia ca să țină pasul, să nu crezi asta, e mai important să ai o meserie care să-ți placă...

Ne-am tras într-o parte ca să evităm apa înspumată pe care un om de serviciu o vărsa dintr-o găleată pe trotuar, în fața clădirii.

- Ia spune-mi, zise mama, frecându-și tâmpla cu degetele, mi s-a părut mie sau taximetrul ăla a fost înfiorător de...

- ... scârbos? Amestec de loțiune de protecție solară și căcuță, nu?

- Serios - își flutură mâna pe post de evantai -, ar fi fost rezonabil dacă nu oprea și nu pornea atât de brusc. N-am avut nimic la început, dar pe urmă m-a pocnit dintr-odată.

- De ce Dumnezeu nu-i rogi niciodată să te așezi în față?

- Vorbești exact ca taică-tău.

Mi-am ferit privirea, încurcat, căci auzisem și eu acea vagă asemănare cu tonul lui atoateștiutor.

- Hai să mergem până pe Madison și să găsim un loc unde poți să stai jos! am spus.

Mi-era îngrozitor de foame și știam acolo un restaurant care-mi plăcea. Dar, străbătută aproape de un fior, un val vizibil de greață, mama clătină din cap.

- Vreau aer. Își șterse urmele de rimel de sub ochi. Mi-e bine la aer.

- Sigur, am spus, puțin prea repede, grăbindu-mă să-i fac pe plac. Cum vrei.

Îmi dădeam toată silința să fiu de părerea ei, dar mama, răvășită de spasmele de greață, îmi simțise tonul vocii. Mă privi îndeaproape, încercând să-și dea seama ce gândeam. (Asta era un alt obicei prost pe care ni-l formaserăm în anii de conviețuire cu tata: încercarea de a ne citi gândurile unul altuia.)

- Ce-i? zise ea. Vrei să mergem undeva anume?

- Ăă, nu, nu neapărat, am spus, făcând un pas înapoi și privind panicat în jur; deși mi-era foame, simțeam că nu am dreptul să insist asupra a ceea ce-mi doream.

- Îmi revin imediat. Într-un minut.

- Poate... Am clipit alarmat din ochi: ce voia, ce i-ar fi făcut plăcere? Ce-ar fi să mergem să stăm puțin în parc? Spre ușurarea mea, mama aprobă din cap.

- În regulă, spuse, cu vocea aceea pe care eu o numeam de Mary Poppins, dar numai până îmi vin în fire.

Am pornit către zebra de la intersecția cu Seventy-Ninth Street, pe lângă arbuști ornamentali toalețați, sădiți în ghivece baroce, pe lângă uși masive cu dantelării de fier forjat. Lumina pălise până la un cenușiu industrial, iar vântul era umed și greu, ca aburul dintr-un ceainic. Peste drum de parc, artiștii plastici își instalau standurile, își desfăceau pânzele, își prindeau în piuneze acuarelele cu catedrala Sfântul Patrick și podul Brooklyn¹.

¹ Monumente arhitectonice de marcă din Manhattan: catedrala catolică în stil neogotic (1878) se află aproximativ la mijlocul insulei, podul (1883) unește sudul Manhattanului de cartierul Brooklyn.

Mergeam alături în tăcere. Gândurile mi se învâreau obsesiv în jurul problemelor de la școală (Oare părinții lui Tom primiseră și ei un telefon? De ce nu mă gândisem să-l întreb?) și a ceea ce aveam să comand la micul dejun când reușeam s-o duc pe mama la restaurant (omletă cu șuncă și ardei, cu garnitură de cartofi prăjiți și bacon; ea avea să-și ia, ca întotdeauna, ouă ochiuri cu pâine de seară prăjită și o cană de cafea neagră), și abia dacă vedeam încotro mergeam, când mi-am dat seama că mama tocmai spusese ceva. Nu se uita la mine, ci undeva departe, pe deasupra parcului; iar expresia ei îmi aminti de un celebru film francez căruia nu-i știam numele, în care niște oameni distrați umblau pe străzi bătute de vânt și vorbeau mult, dar de fapt nu păreau să se adreseze unul altuia.

-Ce-ai spus? am întrebat, după câteva bătăi buimace de inimă, grăbind pasul ca s-o ajung din urmă. S-a format...

Ea păru surprinsă, ca și cum ar fi uitat că mă aflu acolo. Haina albă, fluturând în vânt, îi sublinia silueta de ibis cu picioare lungi, gata parcă să-și desfacă aripile și să se ridice plutind deasupra parcului.

-Ce anume s-a format?

-A! Chipul i se albi, ea dădu din cap și râse scurt, în felul ei ascuțit și copilăresc. Nu, am spus „deformarea timpului“.

Deși cuvintele sunau ciudat, am știut ce voise să spună - sau mi-am închipuit că știu: fiorul acela al discontinuității, cele câteva secunde care dispăreau brusc în timp ce te aflai pe stradă - un lapsus al timpului, secvența tăiată din film.

-Nu, pitic, era vorba de cartier.

Îmi ciufuli părul, făcându-mă să zâmbesc pieziș, pe jumătate stingherit: „pitic“ îmi rămăsese de când eram mic și nu-mi plăcea, așa cum nu-mi plăcea nici ciufulitul părului, dar, oricât de stânjenit mă simțeam, m-am bucurat s-o văd mai relaxată.

-Mi se întâmplă de fiecare dată aici. Ori de câte ori ajung în locurile astea, parcă am din nou optsprezece ani și abia am coborât din autobuz.

-Aici? am întrebat neîncrezător, dându-i voie să mă țină de mână, ceea ce n-aș fi făcut în mod normal. E ciudat.

Știam totul despre primii ani ai mamei în Manhattan, la o distanță apreciabilă de Fifth Avenue - pe Avenue B, într-un atelier deasupra unui bar, unde vagabonzii dormeau rezemați de uși, încăierările din bar se revărsau afară în stradă, iar o cucoană bătrână și nebună pe nume Mo ținea ilegal zece sau douăsprezece mâțe închise în casa scărilor, la etajul cel mai de sus.

Mama dădu din umeri.

-Da, pentru că aici totul e exact ca în prima zi. Un tunel în timp. În Lower East Side... știi cum e, mereu apare ceva nou¹, dar, pentru mine... am mereu senzația asta de Rip van Winkle², venit de fiecare dată parcă de și mai departe în timp. În unele zile mă trezeam și mi se părea că rearanjaseră complet vitrinele peste noapte. Restaurantele vechi dăduseră faliment, un bar modern luase locul curățătoriei...

Am păstrat o tăcere respectuoasă. Mama se gândise mult la trecerea timpului în ultima vreme, poate pentru că i se apropia ziua de naștere. „Sunt prea bătrână pentru tot ritualul ăsta“, spusese cu câteva zile în urmă, în timp ce ne învâream prin apartament, scotocind pe sub pernele canapelei, în buzunarele pardesiilor și jachetelor după ceva mărunțiș ca să-l plătim pe băiatul de livrări de la raionul de mezeluri.

Mama își vârî mâinile în buzunarele balonzaidului.

-Aici, în partea de nord, s-au schimbat mai puține, spuse. Deși vocea îi suna limpede, i-am văzut turbureala din ochi; era clar că nu dormise bine - mulțumită mie. Porțiunea de nord a lui Park Avenue e unul din puținele locuri unde mai poți vedea cum arăta orașul pe la 1890.

¹ Cartier din Manhattan care a evoluat mult de-a lungul timpului. Aici se află și Avenue B despre care se vorbește în text și care trebuie să fi suferit la rândul ei schimbări.

² Eroul povestirii omonime a scriitorului american Washington Irving (1783-1859), care doarme timp de 20 de ani.

La fel Gramercy Park¹... și Village – ici și colo. Când am venit în New York mi s-a părut că zona asta era o amestecătură de Edith Wharton, *Franny și Zoocy* și *Mic dejun la Tiffany*².

– *Franny și Zoocy* se petrecea în West Side.

– Da, dar eu eram prea fraieră ca să-mi dau seama. Tot ce pot să spun e că era foarte diferit de Lower East, unde tot felul de indivizi fără adăpost făceau focul în cutii de conserve. Aici, la sfârșit de săptămână, era o atmosferă magică – hoinăream prin muzee, flanam prin Central Park...

– Flanai?

Folosea atât de multe cuvinte care mie mi-eră străine, și „a flana“ îmi sugera o plimbare înfocolită în flanele, pe vreme geroasă, deși cu pas iute, ca să nu te lași pătruns de ger...

– Ei, adică umblam creanga, brambura, cum fac eu. Eram lefteră, cu ciorapii găuriți, mă țineam cu fiertură de ovăz. Dacă poți să crezi, deseori veneam pe jos până aici la sfârșit de săptămână. Economiseam pentru biletul de tren spre casă. Asta pe vremea când existau încă jetoane, nu cartele. Și, cu toate că trebuie să plătești ca să intri

¹ Mică zonă rezidențială elitistă în jurul parcului privat Gramercy, la nord de Greenwich Village. Păstrează un aer aristocratic și tradițional.

² Edith Wharton (1862–1937), scriitoare americană, cunoscută pentru romanele care descriu viața claselor superioare din New York de la sfârșitul secolului al XIX-lea (*Casa veseliei, Vârsta inocenței*); *Franny și Zoocy* sunt o povestire (1955) și, respectiv, o nuvelă (1957), reunite în volum în 1961, ale scriitorului american J.D. Salinger (1919–2010). Personajele sunt frate și soră, iar Zoocy o ajută pe Franny, aflată într-o fază depresivă, să descopere pacea interioară. *Mic dejun la Tiffany* (1958) este o nuvelă a scriitorului american Truman Capote (1924–1984), a cărei acțiune se petrece în anii războiului la New York. Protagonista locuiește în Upper East Side și se învârtește în cercurile aristocratice ale orașului.

în muzeu... Știi cum scrie, să „donezi o anumită sumă“? Ei bine, cred că aveam mult mai multă îndrăzneală pe atunci sau poate celor de la muzeu le era pur și simplu milă de mine, pentru că... O, nu! exclamă brusc, pe un alt ton, oprindu-se locului ca fulgerată, în timp ce eu făceam mai departe câțiva pași, neștiutor.

– Ce-i? m-am întors. Ce este?

– Am simțit ceva. Întinse palma și se uită la cer. Tu nu?

Și, chiar în clipa aceea, lumina începu să pălească. Cerul se întunecă repede, de la o secundă la alta; vântul răfoi copacii din parc, și frunzulițele noi de pe crengi se ițiră fragede și gălbui pe fundalul norilor negri.

– Ah, Doamne, ar fi trebuit să ne dăm seama! spuse mama. O să plouă torențial.

Se aplecă deasupra carosabilului, privind spre nord: nici un taxi.

Am prins-o din nou de mână.

– Haide! am spus. Cred că avem mai mult noroc pe partea cealaltă a străzii.

Am așteptat nerăbdători ultimele clipiri ale semnalului roșu. Crâmpoie de hârtie se roteau în aer și se rostogoleau pe stradă.

– Hei, uite un taxi! am spus, privind spre nord pe Fifth Avenue; dar, chiar atunci, un tip cu o servietă veni în fugă la bordură cu brațul ridicat, și lumina taxiului se stinse.

Peste drum, pictorii se repezeau impacientați să-și acopere tablourile cu folii de plastic. Vânzătorul de cafea trăgea obloanele remorcii. Ne-am grăbit să traversăm și, chiar când am pășit pe trotuar, un strop greu de ploaie mi se turti pe obraz. Cercuri maronii, mari cât monedele, pățară ici-colo asfaltul.

– Ah, *fir-ar!* strigă mama.

Bâjbâia în geantă după umbrelă – care abia dac-ar fi ajuns pentru o persoană, darămite pentru două.

Și se porni – șiroaie reci de apă împinse pieziș de vânt, rafale impetuoase răscolind coroanele copacilor și zgâlțâind tendele de peste drum. Mama se chinuia să deschidă